

Prawo i Sprawiedliwość

PROGRAM SAMORZĄDOWY

2010–2014

WOJEWÓDZTWO
LUBELSKIE

Spis treści

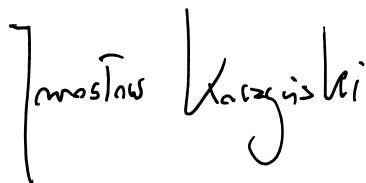
Wstęp	3
Województwo lubelskie – sytuacja	4
Wizja rozwoju województwa.	9
Zamierzenia lokalne	15
Realizacja programu wyborczego.	19

Wstęp

21 listopada Polacy wybiorą nowe władze samorządowe wszystkich szczebli od gmin poprzez miasta i powiaty po sejmiki wojewódzkie. Prawo i Sprawiedliwość z pełnym zaangażowaniem bierze udział w tych ważnych dla Polaków wyborach. Przedstawiamy naszych kandydatów na prezydentów, burmistrzów, wójtów, radnych gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Są wśród nich zarówno ci, którzy już skutecznie pełnili te funkcje, jak i wielu nowych, często młodych ludzi, pragnących służyć swym lokalnym społecznościom. Chcemy, aby w samorządach wszystkich szczebli było jak najwięcej osób kompetentnych, uczciwych, potrafiących wsłuchiwać się w oczekiwania swych współmieszkańców i rozumiejących potrzeby ludzi, których będą reprezentować.

Wszystkich kandydatów Prawa i Sprawiedliwości łączy program samorządowy adresowany do wszystkich ludzi, nastawiony na rozwiązywanie ich codziennych problemów, niezależnie od miejsca ich występowania. Polska równych szans to kraj, który nie może być podzielony na obszary coraz bogatsze i pozostające w tyle – najczęściej małe miasta i wsie. Dla przedstawionej w programie polityki rozwoju ważne są wszystkie regiony, wszystkie gminy i miejscowości.

Rozwinięciem ogólnopolskiego programu samorządowego jest 16 propozycji programów wojewódzkich. W ten sposób rozpoczynamy debatę samorządową, do udziału której zapraszamy wszystkich mieszkańców regionu.

Województwo lubelskie – sytuacja

Województwo lubelskie w obecnym kształcie terytorialnym i ustrojowym istnieje od roku 1999. Powstało z połączenia byłych województw: lubelskiego, zamojskiego i chełmskiego, biało-podlaskiego oraz częściowo tarnobrzeskiego i siedleckiego. Obejmuje ono obszar ponad 25 tys. km² i liczy około 2.157 tysięcy mieszkańców. Dzieli się na 20 powiatów ziemskich i cztery miasta na prawach powiatu oraz 213 gmin – 20 miejskich, 22 miejsko-wiejskie i 171 wiejskich.

Lubelszczyzna graniczy od południa z województwem podkarpackim, od zachodu – z województwami świętokrzyskim i mazowieckim, które jest też sąsiednim regionem od północy. Na krótkim odcinku Lubelszczyzna graniczy również z województwem podlaskim. Wschodnia granica województwa lubelskiego jest jednocześnie granicą Polski oraz zewnętrzną granicą Unii Europejskiej. Województwo graniczy z Białorusią na długości 171 km i z Ukrainą na odcinku 296 km.

Podstawowe wskaźniki plasują Lubelszczyznę na jednym z ostatnich miejsc, jeśli chodzi o poziom rozwoju, w kraju i Unii Europejskiej. W efekcie województwo nie jest atrakcyjnym miejscem życia – co powoduje ucieczkę wielu, zwłaszcza młodych ludzi. W ostatnich latach województwo opuściło, przenosząc się do innych regionów lub za granicę, kilkanaście tysięcy ludzi, przede wszystkim młodych. W rezultacie, pomimo pewnego jednoczesnego napływu nowych mieszkańców, potencjał demograficzny województwa spadł w latach 2006-2009 o ponad 15 tysięcy osób. Mimo szumnych zapowiedzi premiera Tuska młodzi mieszkańcy Regionu wciąż szukają swego miejsca do życia poza granicami Polski.

Województwo lubelskie traktowane jest więc przez znaczną część mieszkańców jako miejsce nie oferujące odpowiednio wysokich szans życiowych. Podobnie – województwo nie jest uznawane przez przedsiębiorców za obszar dający możliwości rozwoju. Na taką sytuację składa się cały szereg współzależnych czynników, z których niektóre są niezależne od woli samorządu województwa, inne natomiast są efektem działań władz samorządowych poprzednich kadencji.

Spośród tych czynników najważniejsze wydają się:

- słaba dostępność komunikacyjna, w tym najgorsza w Polsce sytuacja pod względem infrastruktury komunikacyjnej o najwyższych parametrach technicznych (autostrady, drogi ekspresowe, likwidacja połączeń kolejowych, brak szybkiej kolei, brak lotniska komunikacyjnego),
- niewielka podaż miejsc pracy,
- niski poziom dochodów ludności (ok. 85% średniej krajowej), ograniczający popyt regionalny, a zatem i szanse rozwoju przedsiębiorczości,

- utrudnione kontakty gospodarcze i społeczne z sąsiadującymi obszarami Białorusi i Ukrainy, upośledzające województwo lubelskie na tle województw Polski zachodniej i południowej, sąsiadujących z w pełni przenikalną granicą,
- słaby potencjał gospodarczy głównych ośrodków miejskich, w tym Lublina,
- marginalizacja rozwoju województwa przez rządową politykę regionalną,
- brak skutecznej realizacji istniejących strategii rozwoju województwa, widoczny w działaniach dotychczasowych władz samorządowych.

Potencjał rozwojowy i problemy województwa

Przewyciężenie trudnej sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa lubelskiego jest wyzwaniem dla przyszłych władz samorządowych. Zakładamy, że rozwój Lubelszczyzny powinien być oparty przede wszystkim na wykorzystaniu istniejących walorów naszego regionu. Pomimo licznych problemów, obszar województwa skupia w sobie znaczny potencjał rozwojowy, wciąż oczekujący na odpowiednie wykorzystanie. Potencjał ten dostrzegamy zwłaszcza w położeniu geograficznym regionu, jego walorach rolniczych i turystycznych, surowcach naturalnych (węgiel kamienny, gaz łupkowy, gaz ziemny, wody geotermalne itd.) a przede wszystkim w zasobach ludzkich.

Położenie

Województwo leży przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, zatem na styku przestrzeni ekonomicznej Europejskiego Obszaru Gospodarczego z obszarami, na których panują zupełnie inne warunki gospodarowania. Sytuacja taka tworzy naturalne warunki do rozwoju wymiany gospodarczej z sąsiadami. Województwo lubelskie ma tym większe szanse na skorzystanie na takiej współpracy, że przez jego obszar przechodzą główne szlaki transportowe łączące Polskę i Europę Zachodnią ze wschodnią częścią Europy i obszarami Azji. Przez teren województwa przebiega bowiem większość najważniejszych szlaków drogowych w kierunku Białorusi i Ukrainy:

- droga krajowa nr 2, obsługująca ruch z kierunku Berlina, Poznania i Warszawy, przez Białą Podlaską w kierunku przejścia granicznego w Terespolu/Kukurykach i dalej do Mińska i Moskwy;
- droga krajowa nr 17, biegnąca z Warszawy przez Lublin, Krasnystaw, Zamosć, Tomaszów Lubelski w kierunku przejścia granicznego w Hrebennem, Lwowa i Morza Czarnego;
- droga krajowa nr 12 – będąca korytarzem transportowym dla ruchu z centralnej Polski przez Lublin i Chełm w kierunku przejścia granicznego w Dorohusku i Kijowa,

- droga krajowa nr 19 – z kierunku Petersburga i państw nadbałtyckich, przez Białystok, Lublin do Rzeszowa, przejścia granicznego w Barwinku i państw południowej Europy.

Przez obszar województwa biegą także ważne szlaki kolejowe obsługujące ponadpaństwowe relacje gospodarcze – w kierunku Mińska i Moskwy, Kijowa i Lwowa. W południowej części województwa funkcjonuje Linia Hutnicza Szerokotorowa, połączona z systemem kolei byłego ZSRR. Natomiast w Małaszewiczach koło Terespolu działa jeden z największych w Polsce suchych portów przeładunkowych. Położenie przy granicy różnych obszarów gospodarczych oraz przy drogach tranzytowych obsługujących relacje ekonomiczne między tymi obszarami daje województwu lubelskiemu szansę aktywnego włączenia się do współpracy gospodarczej Wschód-Zachód. Potrzeba jest jednak rozwinięcia sieci przejść granicznych oraz modernizacji dróg dojazdowych prowadzących do istniejących i nowobudowanych przejść.

Pomimo korzystnego usytuowania województwa obecny stan sieci transportowej wpływa negatywnie na szanse i tempo rozwoju regionalnego. Stan techniczny dróg Lubelszczyzny jest daleki od potrzeb społeczeństwa i gospodarki, a ponadto ulega systematycznemu pogorszeniu. W ciągu ostatnich lat na drogach krajowych i wojewódzkich zrealizowano niewiele dużych inwestycji drogowych, dominowały prace remontowo-modernizacyjne, co w połączeniu ze wzrastającą liczbą przewozów powoduje obniżanie płynności ruchu i przepustowości dróg. Podstawowym problemem funkcjonowania ruchu drogowego jest brak autostrad i dróg ekspresowych. Według stanu na początek 2009 roku, na około 760 km autostrad i 450 km dróg ekspresowych w kraju, w województwie lubelskim było tylko 4,2 km dróg ekspresowych i żadnej autostrady – co jest sytuacją najgorszą spośród wszystkich województw. Lubelskie drogi, także te tranzytowe, prowadzą często przez tereny intensywnie zurbanizowane, co utrudnia transport i stwarza zagrożenie dla mieszkańców. Niska jest także jakość dróg – nie spełniająca wymogów nośności i niedostosowana do rozmiarów wzrastającego ruchu. To właśnie zły stan sieci drogowej powoduje, że województwo znajduje się na jednym z ostatnich miejsc w Polsce w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej.

Niedostateczny jest także stan linii kolejowych – torów, systemu łączności, taboru i poziomu obsługi podróżnych. Pod względem wyposażenia w infrastrukturę transportową województwo należy do grupy najstabilniej rozwiniętych regionów. Bardzo słabo rozwinięte są linie o znaczeniu regionalnym. Ponadto w województwie lubelskim, w którym istnieje kilka obiektów lotniskowych o charakterze sportowym, wojskowym lub sanitarnym, nie ma wciąż cywilnego portu lotniczego.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Województwo lubelskie ma korzystne warunki rozwoju produkcji rolniczej. Jego południowa część, położona na Wyżynie Lubelskiej, charakteryzuje się dobrymi warunkami glebowymi – ze znacznym udziałem II i III klasy bonitacyjnej. Użytki rolne w województwie lubelskim stanowią prawie 60% ogólnej powierzchni województwa. Niemal 100% użytków rolnych należy do sektora prywatnego, o ustabilizowanym statusie własności. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym sięga 7 hektarów. Lubelskie ma tradycyjnie znaczącą w skali kraju pozycję pod względem produkcji rolnej, zwłaszcza w produkcji specjalistycznej – buraków cukrowych, chmielu, tytoniu oraz owoców. Stosunkowo niski poziom urbanizacji i mało przekształcone – na tle innych regionów kraju – środowisko daje możliwość rozwoju rolnictwa ekologicznego i produkcji zdrowej żywności. Szanse takie będą rosły wraz ze wzrostem poziomu życia w kraju i wiążącym się z tym wzrostem potrzeb jakościowych oraz z jednoczesnym wzrostem świadomości konsumentów kupujących dziś zbyt często żywność sztucznie przetworzoną lub genetycznie modyfikowaną.

Rolnictwo Lubelszczyzny, pomimo swoich szans, przeżywa obecnie trudny okres. Niska opłacalność produkcji rolnej ogranicza możliwości rozwojowe gospodarstw. Odsetek pracujących w rolnictwie jest na obszarze województwa 2-krotnie wyższy niż w Polsce ogółem. Jednocześnie wiele osób, zwłaszcza młodych, decyduje się na poszukiwanie pracy poza województwem, a nawet poza krajem. Dzieje się tak szczególnie na obszarach oddalonych od większych miast, gdzie liczne wsie są zagrożone wyludnieniem. Słabość mniejszych ośrodków miejskich i wiejskich ośrodków gminnych dodatkowo przyczynia się do utrwalania niekorzystnych różnic pomiędzy warunkami życia mieszkańców wsi wobec ludności miejskiej.

Walory turystyczne

Lubelszczyzna jest obszarem atrakcyjnym turystycznie, ma bogatą i różnorodną spuściznę kulturową, walory krajobrazowe i uzdrowiskowe, należy też do regionów najczystszych ekologicznie. Szczególnymi walorami przyrodniczymi dla turystyki i rekreacji charakteryzują się obszary Roztocza, Polesia Lubelskiego oraz „Trójkąta” Kazimierz-Puławy-Nałęczów. Zbliżające się Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej EURO 2012 sprzyjać będą promocji szczególnie tych obszarów Lubelszczyzny, w których zostaną zlokalizowane centra pobytowe. Województwo dysponuje także bogactwem dziedzictwa kulturowego. Składają się na nie zarówno znane i stare ośrodki, jak Lublin i Zamość, Chełm i Kazimierz Dolny, Horodło czy Dubienka jak i liczne rozproszone po całym województwie materialne pozostałości wielu kultur. Z Lubelszczyzną związanych jest bardzo wiele osób i wyda-

rzeń historycznych znaczących w historii i kulturze narodowej. Ich upamiętnienie i przypominanie może stać się interesującym produktem turystycznym.

Wyjątkową w skali europejskiej atrakcją stanowi pogranicze polsko-białoruskie i polsko ukraińskie – zwłaszcza łącznie z obszarami położonymi po wschodniej stronie granicy.

Lubelskie może i powinno stać się europejską bramą na wschód – bazą wypadową turystyki nakierowanej na obszary zachodniej Ukrainy i zachodniej Białorusi.

Atrakcyjna turystycznie jest także tradycyjna lubelska wieś i jej krajobraz. Potencjał turystyczny wzmacniają także wody geotermalne, które dziś niewykorzystane mogą stać się w przyszłości istotnym czynnikiem podnoszącym atrakcyjność turystyczną regionu.

Walory turystyczne województwa lubelskiego są dotychczas wykorzystane jedynie w niewielkim stopniu, co stwarza możliwości rozwoju turystyki jako istotnego czynnika aktywizacji województwa i źródła dochodu jego mieszkańców. Wzrost zamożności mieszkańców Polski, a także rosnące zainteresowanie obywateli innych państw Unii Europejskiej tą częścią Europy będą zwiększały popyt na walory turystyczne Lubelszczyzny.

Walory turystyczne Lubelszczyzny nie są, jak dotychczas, należycie wykorzystane. Terenem intensywnego ruchu rekreacyjnego są przede wszystkim niektóre jeziora Polesia Lubelskiego, gdzie zagospodarowanie turystyczne przekracza w niektórych miejscach naturalną odporność lokalnego środowiska i grozi jego degradacją. Jednocześnie zaś wiele obszarów położonych np. na Roztoczu lub w dolinach Wisły i Bugu jest nieznanymi i niewykorzystanymi. W niewielkim tylko stopniu na obszarach wiejskich wykorzystane są także możliwości rozwoju agroturystyki. Brak jest odpowiednio rozwiniętej turystycznej bazy noclegowej i towarzyszącej, a także właściwie funkcjonującego systemu promocji i informacji turystycznej. Jest to szczególnie ważne w obszarach oddalonych od większych miast, gdzie ekonomiczne problemy rolnictwa oraz niedorozwój innych sektorów gospodarki powodują nadmierną emigrację wielu młodych ludzi.

Potencjał ludzki

Województwo lubelskie dysponuje potencjałem ludzkim i społecznym o wysokich i zróżnicowanych kwalifikacjach. Jest to przede wszystkim efektem rozbudowanego systemu placówek oświaty i szkolnictwa wyższego. Stolica województwa – Lublin – jest jednym z największych ośrodków akademickich w Polsce. Tutaj mają swoją siedzibę największe uczelnie regionu, jak Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Przyrodniczy, Uniwersytet Medyczny i Politechnika Lubelska, a ponadto wiele prywatnych szkół wyższych. W regionie

funkcjonują też inne ośrodki szkolnictwa wyższego takie jak Zamość, Biała Podlaska, Chełm, Ryki, Puławy i Dęblin, Tomaszów Lubelski, Biłgoraj i Łuków, w których funkcjonują państwowe i prywatne uczelnie. Równie rozbudowany jest system placówek szkolnictwa średniego, kształcących w bardzo zróżnicowanym zakresie specjalności zawodowych. W województwie działa także sieć instytucji szkolenia ustawicznego, pozwalających na podnoszenie kwalifikacji. Również relacje międzyludzkie, oparte na tradycyjnych więziach społecznych, wzmocniają kapitał ludzki zawarty w kwalifikacjach i predyspozycjach mieszkańców Lubelszczyzny.

Pomimo, że Lubelszczyzna dysponuje znacznymi zasobami wykształconej kadry, nie jest ona należycie wykorzystana. Słabość regionalnej gospodarki powoduje, że nawet absolwenci szkół wyższych nie mogą często znaleźć pracy w wyuczonym zawodzie. W pewnym stopniu wynika to z faktu, że oferowane przez szkoły kierunki kształcenia nie są adekwatne do potencjalnych potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy. Skutkiem tego jest dość znaczne bezrobocie – w końcu roku 2008 wynosiło ono w województwie 12,8% (wobec średniej ogólnokrajowej 11,9%), nie licząc bezrobocia ukrytego w rolnictwie.

Wizja rozwoju województwa

Sytuacja województwa lubelskiego – jego potencjał i słabości oraz potrzeby jego mieszkańców wskazują na potrzebę podjęcia zdecydowanych działań. Winny one prowadzić do zauważalnej poprawy życia mieszkańców już w ciągu kilku lat oraz do wzrostu szans na dalszą poprawę w okresie późniejszym.

Naczelnym zatem celem samorządów województwa lubelskiego powinna być:

Poprawa jakości życia mieszkańców województwa

Nasz cel zamierzamy osiągnąć poprzez realizację następujących celów strategicznych:

- Cel strategiczny I: **Poprawa warunków funkcjonowania przedsiębiorczości**
- Cel strategiczny II: **Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa oraz jego wewnętrznej spójności przestrzennej**
- Cel strategiczny III: **Rozwój rolnictwa i terenów wiejskich**
- Cel Strategiczny IV: **Poprawa wykorzystania walorów turystycznych**
- Cel strategiczny V: **Poprawa infrastruktury społecznej**

Pełna realizacja zarysowanych celów wymaga wieloletniej pracy i nie daje się zamknąć w jednej, czteroletniej kadencji. W niniejszym Programie proponujemy kompleks działań, które podejmiemy w kadencji rozpoczynającej się jesienią 2010 r.

Cel strategiczny I:

- Będziemy wspierać rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), gdyż tworzy on stosunkowo najwięcej miejsc pracy. Uznajemy, że właśnie sektor MSP, oparty na dużej liczbie niewielkich i zróżnicowanych gałęziowo przedsiębiorstw, może najefektywniej wykorzystać strukturę zasobów ludzkich regionu, charakteryzującego się dużą liczbą osób w wieku produkcyjnym, znaczną mobilnością zawodową oraz dobrymi i różnorodnymi kwalifikacjami. Jest to przy tym sektor gospodarki o względnie niewysokiej kapitałochłonności.
- Szczególną troską otoczmy mikroprzedsiębiorstwa, wspierając szanse ich realnego rozwoju.
- Sprzyjać będziemy integracji inicjatyw instytucji otoczenia biznesu, które w znaczący sposób wpływają na rozwój przedsiębiorczości. Instytucje te powinny zapewniać wsparcie dla nowo powstających oraz istniejących firm, poprzez działania doradcze, szkoleniowe, czy też organizacyjne (np. przy tworzeniu nowych firm).
- Będziemy sprzyjać tworzeniu mechanizmów przepływu wiedzy z placówek naukowych do przedsiębiorstw, co powinno zaowocować wzrostem innowacyjności i konkurencyjności lubelskich firm. Baza naukowo-edukacyjna regionu zostanie dzięki temu efektywniej wykorzystana dla podniesienia nowoczesności produkcji lubelskich przedsiębiorstw.
- Przyspieszymy wykorzystanie środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej a przeznaczonych na wsparcie sfery przedsiębiorstw. Usprawnimy realne przekazywanie środków z LAW P do przedsiębiorców.
- Będziemy stymulować odpowiednie infrastrukturalne przygotowanie istniejących rezerw terenu, przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele przedsiębiorczości.
- Będziemy wpływać na samorządy gminne w kierunku szybszego sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- Będziemy wspierać tworzenie platform współpracy pomiędzy przedsiębiorczością Lubelszczyzny i przygranicznych regionów Białorusi i Ukrainy. Lubelszczyzna ma szansę stać się regionem Unii Europejskiej, z którego może odbywać się ekspansja na rynki wschodnie. Dlatego też będziemy promować województwo jako europejską bramę na wschód.

- Będziemy starali się zwiększać dostępność instrumentów pożyczkowych i poręczeniowych dla przedsiębiorców, zarówno z funduszy europejskich, jak i z innych źródeł. Szczególnie będziemy starali się o ułatwienia administracyjne, pożyczkowe i poręczeniowe w powstawaniu nowych firm, zwłaszcza nastawionych na działalność innowacyjną.
- Dokończymy budowę Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego, sprzyjając będziemy budowie sieci inkubatorów przedsiębiorczości.
- Będziemy sprzyjać rozwojowi przemysłu, szczególnie wykorzystującego zasoby naturalne regionu (takie jak węgiel, gaz ziemny i łupkowy, wody geotermalne itd.).

Cel strategiczny II

- Doprowadzimy do uruchomienia lotniska w Świdniku i niezbędnej infrastruktury towarzyszącej.
- Będziemy wspierać rozwój ponadregionalnej infrastruktury transportu. Oczekujemy, iż Rząd Rzeczypospolitej podejmie działania w zakresie budowy i modernizacji następujących dróg:
 - autostrada A2 na odcinku Siedlce – Biała Podlaska – Terespol – granica państwa;
 - droga ekspresowa S12 na odcinku Puławy – Dorohusk, wraz z obwodnicą Lublina,
 - droga ekspresowa S17 Ryki– Kurów – Lublin – Piaski – Krasnystaw – Zamość – Tomaszów Lubelski – granica państwa;
 - droga ekspresowa S19 na odcinku Międzyrzec Podlaski – Kock– Lubartów – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko;
 - droga krajowa nr 74 na odcinku Annapol – Kraśnik – Janów Lubelski – Frampol – Zamość – Hrubieszów – Zosin – granica państwa.
- Za szczególnie pilne uznajemy wybudowanie obwodnic miast regionu.
- Doprowadzimy do przebudowy i modernizacji dróg wojewódzkich kluczowych dla usprawnienia połączeń komunikacyjnych wewnątrz województwa i z województwami sąsiednimi oraz granicą państwa. Będą to przede wszystkim:
 - rozbudowa i modernizacja drogi wojewódzkiej nr 816 na odcinku Terespol – Kodeń – Sławatycze – Włodawa – Dorohusk – Horodło – Zosin;
 - rozbudowa i modernizacja drogi wojewódzkiej nr 835 na odcinku Lublin – Wysokie – Biłgoraj – Sieniawa;
 - rozbudowa i modernizacja drogi wojewódzkiej nr 830 na odcinku Lublin – Natęczów – Bochohnica;
 - rozbudowa i modernizacja drogi wojewódzkiej nr 747 na odcinku Solec n. Wisłą – Opolo Lubelskie – Bełżyce – Konopnica wraz z obwodnicami;

- rozbudowa i modernizacja drogi wojewódzkiej nr 844 na odcinku Hrubieszów-Dołhobyczów – granica państwa;
 - rozbudowa i modernizacja drogi wojewódzkiej nr 850 i 852 na odcinku Tomaszów Lubelski – Dołhobyczów – granica państwa;
 - rozbudowa i modernizacja drogi wojewódzkiej nr 865 na odcinku Bełzec – granica państwa.
- Będziemy wspierać rozwój i modernizację infrastruktury drogowej kluczowych dla rozwoju regionu miejskich ośrodków wzrostu. Działaniami, na które chcemy położyć nacisk, będą:
 - budowa dróg dojazdowych do obwodnicy Lublina;
 - przebudowa modernizacji sieci dróg wojewódzkich w miastach prezydenckich regionu.
 - Deklarujemy wsparcie dla powstawania centrów logistycznych w głównych ośrodkach miejskich oraz przy drogach prowadzących do przejść granicznych z Białorusią i Ukrainą. Centra te będą świadczyły usługi logistyczne o wysokim standardzie dla rosnących przewozów w relacji Wschód – Zachód.
 - Zamierzamy wspierać poprawę stanu infrastruktury drogowej istotnej dla społeczności lokalnych. Przede wszystkim przewidujemy pomoc w modernizacji dróg powiatowych – łączących ośrodki powiatowe ze stolicami gmin i zapewniających odpowiedni dostęp do usług publicznych (zwłaszcza oświaty i ochrony zdrowia).
 - Będziemy oddziaływać w kierunku poprawy stanu technicznego infrastruktury kolejowej o znaczeniu ponadregionalnym. Modernizacja infrastruktury kolejowej ułatwi funkcjonowanie społeczności regionalnej i poprawi atrakcyjność Lubelszczyzny w wymiarze biznesowym i turystycznym.
 - Za szczególnie ważne uznajemy następujące działania:
 - modernizacja linii nr 7 Warszawa – Lublin,
 - modernizacja kolejowych przejść granicznych w Dorohusku i Hrubieszowie;
 - zelektryfikowanie linii Lublin – Stalowa Wola/Rozwadów;
 - umożliwienie wygodnego i szybkiego przewozu klientów z lotniska w Świdniku do Lublina;
 - przywrócenie połączeń kolejowych z Zamojszczyzną.

Cel strategiczny III

- Wykorzystamy i wzmocnimy potencjał Ośrodka Doradztwa Rolniczego.
- Zamierzamy wspierać rozwój nowoczesnej produkcji rolno-spożywczej.
- Będziemy wspierać zrzeszanie się rolników w grupy producenckie (i inne formy klastrów producenckich).

- Zwiększymy intensywność promocji lubelskich produktów rolnych poza obszarem województwa. Będziemy także wspierać i zachęcać do tworzenia nowych regionalnych marek.
- Będziemy pobudzać rozwijanie przedsiębiorczości i innej działalności pozarolniczej na wsi dla zminimalizowania monofunkcyjności obszarów wiejskich.
- Będziemy starali się organizować realną pomoc dla gospodarstw rolnych dotkniętych przez klęski żywiołowe, przede wszystkim powódź.
- Będziemy wspierać rozwój agroturystyki wykorzystującej tradycyjną strukturę rolnictwa i krajobraz wsi polskiej.
- Chcemy rozszerzyć i unowocześnić edukację osób pracujących obecnie w sektorze rolniczym w celu podniesienia kwalifikacji oraz rozwinięcia możliwości reorientacji zawodowej rolników.
- Stworzymy strategię zapobiegania zagrożeniom powodziowym.
- Rozpoczniemy pracę nad przygotowaniem efektywnego systemu ubezpieczeń dla rolników (w oparciu o Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych).

Cel strategiczny IV

- Zamierzamy prowadzić promocję przyrodniczych i kulturowych walorów turystycznych województwa lubelskiego. Promować będziemy zwłaszcza agroturystykę, turystykę ekologiczną oraz zróżnicowane formy turystyki kwalifikowanej. Elementem promocji będzie tworzenie nowych marek turystycznych wiążących się z Lubelszczyzną.
- Będziemy wspierać rozbudowę i podnoszenie standardu bazy turystycznej.
- Będziemy promowali i wspierali turystykę transgraniczną. Dążyć będziemy do poprawy stanu infrastruktury granicznej, zwłaszcza do tworzenia nowych przejść granicznych.
- Promocja turystyki musi być wpisana w zintegrowany system promocji województw wschodnich; będziemy się starać o rolę turystycznego lidera Polski Wschodniej.

Cel strategiczny V

- Podstawowym założeniem programowym w tym zakresie jest zapobieganie społecznemu wykluczeniu i wyrównywanie szans rozwojowych.
- Chcemy wpłynąć na restrukturyzację systemu nauczania, dla lepszego jego dostosowania do wymogów lokalnego i regionalnego rynku pracy.
- Zamierzamy zwiększyć nakłady na inwestycje oświatowe i badawcze. Postaramy się aktywnie propagować kształcenie na kierunkach inżynierskich i technicznych.

- Będziemy zabiegać o niwelowanie różnic edukacyjnych między miastem i wsią. Zamierzamy upowszechnić różne formy kształcenia i poradnictwa zawodowego dla osób wkraczających na rynek pracy.
- Położymy nacisk na wzrost dostępności do wiedzy i informacji. Będziemy stymulować tworzenie sieci centrów informacji z bezpłatnym dostępem do internetu.
- Rozwiniemy sieć darmowego dostępu do internetu bezprzewodowego (hot spot) oraz sieć szerokopasmową.
- Poszerzymy możliwość korzystania z e-learningu i e-administracji.
- Chcemy rozbudzać aspiracje edukacyjne i budować społeczeństwo wiedzy.
- Będziemy troszczyli się o wyrównywanie dysproporcji socjalnych, przede wszystkim poprzez zwiększenie możliwości znalezienia pracy lub samozatrudnienia.
- Podejmiemy działania, które pozwolą na poprawę dostępności i jakości usług medycznych m.in. poprzez:
 - zbudowanie systemu informatycznego umożliwiającego konsultacje medyczne na odległość z zastosowaniem łącz internetowych (tzw. telemedycyna)
 - wzmocnienie systemu opieki nad osobami starszymi i wymagającymi opieki paliatywnej,
 - wzmocnimy współpracę z samorządami powiatowymi dla poprawienia jakości i dostępności opieki zdrowotnej i usług medycznych,
 - będziemy zabiegali o sprawiedliwy i przejrzysty podział środków finansowych między poszczególne województwa, tak aby pacjenci z terenu Lubelszczyzny mieli taki sam dostęp do opieki medycznej jak w „bogatych województwach”.
- Odbudujemy wojewódzki system doskonalenia i doradztwa zawodowego nauczycieli
- Stworzymy przejrzysty system wspierania działalności sportowej
- Planujemy stworzenie systemu współpracy pomiędzy instytucjami samorządowymi oraz organizacjami sektora pozarządowego. Opracujemy jasne i przejrzyste reguły przyznawania środków na organizację zadań publicznych.
- Zadbamy o nasze dziedzictwo kulturalne i tożsamość regionalną; będziemy wspierać działalności instytucji i samorządów, które to dziedzictwo pielęgnują i wykorzystują do promocji Lubelszczyzny. W tym celu powołamy Lubelski Instytut Kultury jako ośrodek inicjujący i wspierający organizacje pozarządowe działające na forum szeroko rozumianej kultury.

- Stworzymy wirtualny zapis zabytków i dziedzictwa kultury woj. lubelskiego; udostępnimy go w sieci internetowej.

Zamierzenia lokalne

Rozwój regionalny jest wypadkową rozwoju wielu obszarów i ośrodków, poszczególnych powiatów, miast i wsi. Przykładowymi inwestycjami, które chcemy zrealizować lub wspierać w poszczególnych powiatach, będą:

Biała Podlaska:

- zagospodarowanie terenu byłego lotniska,
- zagospodarowanie terenu przy ul. Północnej,
- budowa wiaduktu łączącego Aleje Solidarności z terenami Lotniska w Białej Podlaskiej. (obwodnica wschodnia miasta),
- budowa wiaduktu nad torami na ul. Lubelskiej w Białej Podlaskiej. (obwodnica zachodnia miasta).

powiat ziemski bialski:

- kanalizacja obszarów wiejskich z wykorzystaniem przydomowych oczyszczalni ścieków,
- droga powiatowa Utrówka – Strzakły,
- budowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej na terenie byłej zwirowni w Międzyrzeczu Podlaskim.

powiat biłgorajski:

- realizacja drogi wojewódzkiej nr 835 Lublin – Biłgoraj – Przemysł (korzystna byłaby zmiana kategorii na krajową),
- kompleks sportowy (przy Zespole Szkół Budowlanych w Biłgoraju),
- budowa zbiornika retencyjnego na rzece Czarna Łada w Biłgoraju,
- budowa obwodnicy północnej dla Biłgoraja.

Chełm:

- budowa „Przejazdu Kowelskiego” –niezbędnego do rozładowania ruchu drogowego w mieście,
- rewitalizacja Starego Miasta oraz Górnej i Dolnej Dyrekcji,
- budowa południowej obwodnicy miasta.

powiat chełmski:

- zakończenie budowy lotniska w Deputyczach Królewskich,
- budowa drogi nr 844 Chełm – Hrubieszów – Dołhobyczów – granica państwa w ramach wojewódzkiego wieloletniego programu rozwoju dróg.

powiat hrubieszowski:

- dokumentacja oraz budowa północnej części obwodnicy łączącej drogę wojewódzką Chełm-Hrubieszów z drogą krajową nr 74,
- budowa zbiornika retencyjnego z wykorzystaniem infrastruktury na cele sportowo – turystyczne,
- budowa krytego basenu,
- budowa ronda na skrzyżowaniu ulic: Żeromskiego (droga wojewódzka), Dwernickiego (droga powiatowa) i Przemysłową (droga miejska).

powiat janowski:

- park rekreacji w Janowie – dokończenie projektu,
- przekształcenie drogi powiatowej Janów – Batorz w drogę wojewódzką,
- budowa hali widowiskowo-sportowej przy Liceum Ogólnokształcącym.

powiat krasnostawski:

- przygotowanie terenów inwestycyjnych w Krasnymstawie,
- modernizacja drogi Krasnystaw – ŻÓŁKIEWKA,
- budowa drugiego mostu i małej obwodnicy Krasnegostawu.

powiat kraśnicki:

- dokończenie obwodnicy Kraśnika,
- zagospodarowanie doliny rzeki Wyznicy, wraz z gospodarką ściekową i rekreacyjną.

Lublin:

- dojazdy do obwodnicy Lublina,
- modernizacja transportu zbiorowego,
- dokończenie wewnętrznej obwodnicy miasta.

powiat ziemski lubelski:

- rozbudowa drogi wojewódzkiej Nr 747 Iłża – Konopnica na odcinku Konopnica-Kamień,

- stworzenie filii Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na terenie gmin południowych powiatu lubelskiego,
- restrukturyzacja ZOZ-ów i zwiększenie dostępności usług medycznych, w szczególności reaktywacja oddziału położniczo-ginekologicznego w Bychawie.

powiat lubartowski:

- centrum kultury,
- modernizacja drogi Lubartów – Lublin.

powiat łęczyński:

- modernizacja drogi nr 2000 L na trasie Łaszczów – Ludwin,
- przebudowa drogi wojewódzkiej Lubartów – Łęczna – Biskupice,
- utworzenie sieci szerokopasmowej w ramach III etapu programu Wirtualne Powiaty.

powiat łukowski:

- kanalizacja miasta i gminy Łuków,
- linia kolejowa Lublin – Łuków wykorzystująca szynobusy,
- duża obwodnica Łukowa połączona z drogą Łuków – Lublin.

powiat opolski:

- obwodnica Opola Lubelskiego i Chodla,
- ratowanie szpitala powiatowego w Opolu,
- poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego terenów nadwiślańskich.

powiat parczewski:

- modernizacja drogi 815 Parczew – Lubartów,
- modernizacja drogi 814 Żminne – Radzyń Podlaski,
- modernizacja drogi 820 Parczew – Międzyrzec Podlaski.

powiat puławski:

- budowa obwodnicy Nałęczowa i Puław,
- oczyszczenie koryta Wisły,
- modernizacja drogi Puławy – Kazimierz.

powiat radzyński:

- remont i konserwacja zespołu parkowo-pałacowego w Radzynie, rewitalizacja podziemi,

- system segregacji i utylizacji śmieci, wraz z wysypiskiem,
- budowa krytej pływalni,
- modernizacja drogi nr 817 Radzyń –Wisznice,
- budowa zbiornika retencyjnego –zalewu na rzece Tyśmienicy w Niewęgtoszu.

powiat rycki:

- miejska oczyszczalnia ścieków,
- kanalizacja obszarów wiejskich,
- kompleks sportowo-rekreacyjnego.

powiat świdnicki:

- zagospodarowanie centrum sportowo-rekreacyjnego Avia przy ul. Fabrycznej,
- budowa stadionu sportowego przy ul. Sportowej 3,
- drogi dojazdowe do miasta w związku z budową drogi ekspresowej i lotniska.

powiat tomaszowski:

- poprawa infrastruktury – obwodnica tomaszowska,
- budowa basenu rekreacyjnego w Tomaszowie Lubelskim,
- uruchomienie produkcji wykorzystującej bazę Cukrowni Woźuczyn,
- utworzenie rezerwatu biosfery „Roztocze”.

powiat włodawski:

- przejście graniczne z Białorusią (Włodawa-Tomaszówka) i z Ukrainą (Zbereże – Adamczuki),
- poprawa infrastruktury drogowej (modernizację dróg wojewódzkich 812 (Kaplony- Włodawa-Łowcza) oraz 819 (Hańsk – Wola Uhruska),
- budowa infrastruktury turystycznej nad rzeką Bug.

Zamość:

- wspieranie działań na rzecz rozwoju podstrefy ekonomicznej w Zamościu oraz utworzenia parku Technologicznego,
- budowa Centrum Onkologii w Zamościu,
- budowa obwodnic m. Zamościa:
 - obwodnica zachodnia Zamościa – ul. Dzieci Zamojszczyzny, al. 1 Maja – ul. Lubelska,
 - obwodnica wschodnia Zamościa – al. Hrubieszowska do al. Jana Pawła II i ul. Legionów.

- wspieranie inicjatywy władz miasta zmierzających do budowy Zamojskiego Domu Kultury.

powiat ziemski zamojski:

- modernizacja i rozbudowa drogi Zamość – Krasnobród – Zielone – Tomaszów Lub.,
- tworzenie we współpracy z M. Zamość Parku Naukowo-Technologiczny połączonego ze specjalną strefą ekonomiczną oraz szerokotorową linią kolejową zarządzaną przez LHS sp z o.o.,
- wspieranie działań mających na celu budowę i remonty dróg,
- kanalizacja obszarów wiejskich,
- rozbudowa lotniska w Mokrem w celu stworzenia lotniska rekreacyjno – sportowego przystosowanego do lądowania małych samolotów transportowych (tzw. taksówki lotnicze).

Realizacja programu wyborczego

Zdajemy sobie zatem sprawę, iż realizacja naszego programu będzie możliwa jedynie przy aktywnej współpracy z innymi podmiotami.

Za kluczowe uznajemy wsparcie **rzędu**, który jest właścicielem i zarządcą wielu obiektów kluczowych dla przyszłego rozwoju Lubelszczyzny ; najważniejszych dróg i zakładów pracy tak znaczących jak uczelnie czy Zakłady Azotowe w Puławach, Fabryka Łożysk Toczyńskich w Kraśniku itd. Ostatnie lata były okresem, kiedy rząd – pomimo ponawianych deklaracji – nie troszczył się o nasze województwo. Wręcz odwrotnie – jeśli poszukiwano oszczędności w budżetach instytucji rządowych to odbywało się to i odbywa najczęściej naszym kosztem. Oceniamy też, że dotychczasowe władze województwa nieskutecznie artykułowały wobec rządu nasze potrzeby i oczekiwania. To musi ulec zmianie...

Obok rządu, naszym partnerem w pobudzaniu rozwoju województwa są **sa-morządy gminne i powiatowe**. Liczymy zarówno na podejmowanie wspólnych działań realizowanych z własnych środków, jak i na prawidłową współpracę przy pozyskiwaniu i wykorzystywaniu funduszy Unii Europejskiej. Szczególnie istotne w tym kontekście staje się wykorzystanie środków dostępnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. W momencie oddawania do druku niniejszego Programu województwo lubelskie kierowane przez koalicję Platformy Oby-

watelskiej, Polskiego Stronnictwa Ludowego i Sojuszu Lewicy Demokratycznej wykazuje najniższy w całym kraju wskaźnik wydatkowania dostępnych w ramach RPO środków. To być może bezpowrotnie utracona szansa. Zamiast nadrobić dystans, znowu zostaliśmy z tyłu. Dzisiaj musimy przyspieszyć dynamikę procesu podpisywania umów i wydatkowania środków.

Istotny wpływ na to będzie miało usprawnienie procesu zarządzania w Instytucji Zarządzającej (IZ) RPO. W celu przyspieszenia wydatkowania środków musimy wspierać beneficjentów w sprawniejszej realizacji projektów poprzez indywidualne podejście do projektów.

Pracownicy Instytucji Zarządzającej winni udzielać bezpośredniego wsparcia w wypełnianiu wniosków o płatność. Należy uruchomić mechanizm zaliczkowania, który pozwoli na szybszą dystrybucję środków.

Martwi nas to, że mimo upływającej już kadencji nie widać postępu robót w realizacji projektów kluczowych takich jak budowa lotniska w Świdniku, Centrum Spotkania Kultur, System Informacji Przestrzennej czy Stadion w Lublinie.

W realizacji projektów w ramach programów krajowych budzą nasz największy niepokój trudno wytłumaczalne opóźnienia w rozpoczęciu poszczególnych inwestycji takich jak np. rozbudowa Międzynarodowych Targów Lubelskich, mostu na Wiśle w Kamieniu czy Centrum Kongresowego w Lublinie. Ta sytuacja wymaga natychmiastowej zmiany.

Jesteśmy gotowi jej dokonać.

Wśród podmiotów niezbędnych dla przeprowadzenia procesu pozytywnych zmian szczególna rola przypada **organizacjom pozarządowym opierającym się na aktywności obywatelskiej**. Organizacje takie, dysponując wiedzą o problemach i możliwościach miejsc i środowisk w których działają, mogą trafnie i efektywnie współdziałać z władzami samorządowymi na rzecz rozwoju i poprawy jakości życia.

Głównym celem Programu Prawa i Sprawiedliwości jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno – gospodarczego Lubelszczyzny w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju i europejską polityką spójności społeczno-terytorialnej.

Tego wymaga dobro wspólne naszych mniejszych i większych wspólnot lokalnych – dobro nas wszystkich, którzy tu właśnie, między Wisłą i Bugiem mamy swą własną matkę Ojczyznę – Ziemię Lubelską.